



ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA

Alisa Salkić, MA

Prof. dr Rajko Kasagić

Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku

alisa.salkic@gmail.com, prof.rajko.kasagic@gmail.com

Sažetak: „Čovjek je mjerilo svih stvari“ – postavka od koje treba poći prilikom pravnog utvrđivanja i primjene ljudskih prava, odnosno prava čovjeka i građanina. Svim građanima, ma gdje živjeli, bez obzira na rasu, pol, političko opredjeljenje, jednako pripada pravo na slobodu, na sretan život i imovinu stečenu po pravnom osnovu. To pravo građanima štiti država čiji su državljani. Prvu ozbiljniju borbu za ljudska prava možemo pripisati grčkim sofistima koji su tražili da se ukine razlika, u pravima, između robova i ostalih građana. Od tada do savremenog, današnjeg, društva traje borba za ljudska prava. Progresivne snage SAD, nakon američkog građanskog rata i progresivne snage Francuske, nakon ukidanja feudalizma, postavili su pravne temelje zaštite ljudskih prava. Poslije toga uslijedilo je donošenje niza međunarodnih konvencija, odnosno deklaracija o pravima čovjeka, te regulisanje ove materije ustavima država, odnosno zakonima. „Lista“ sloboda i prava čovjeka i građanina i dalje je stalno otvorena, bez obzira na njeno međunarodno univerzalno zaokruženje.

Zaštita prava čovjeka mora se ostvarivati u državi, od strane nadležnih organa, u kojoj su prava građanina narušena, pa ukoliko ti organi ne zaštite prava, predstoji pravo da se obrati međunarodnim institucijama. Međutim, zaštitu ljudskih prava moguće je ostvariti ukoliko povreda prava nije prikrivena i ukoliko je to moguće dokazati određenim činjenicama.

Ključne riječi: ljudska prava, međunarodne konvencije, organi za zaštitu ljudskih prava

PROTECTION OF HUMAN RIGHTS

Abstract: "Man is the measure of all things" – from that we should come in legal determining and application of human rights and the rights of man and citizen. All citizens, wherever they live, regardless of race, gender, political affiliation, equally entitled to freedom, to a happy life and property acquired by legal basis. This right protects countries whose nationals/citizens are. The first serious fight for human rights can be attributed to the Greek Sophists who sought to abolish the difference in rights between slaves and other citizens. From then until the contemporary, modern, society takes the fight for human rights. Progressive forces of USA, after the American Civil War and the progressive forces of France, after the abolition of feudalism, laid the legal foundation of human rights protection. After that followed the adoption of a serious international conventions and Declaration of Human Rights, and the regulation of this matter by constitutions or laws. "The list of" rights and freedoms of man and citizen remains permanently open, regardless of its international universal rounding.

Protection of human rights must be realized in the country, by the competent authorities, in which citizens' rights have been violated, and if those authorities do not protect the rights, remains the right to address international institutions. However, human rights can be achieved if the violation of the rights is not hidden and if it is possible to prove with certain facts.

Keywords: human rights, international conventions, organs for the protection of human rights.



Uvod

Vladavina prava je osnov za zaštitu ljudskih prava. Stoga su „vladavina prava“ i „pravna država“ pojmovi koji u današnjem vremenu velikih društvenih promjena kod nas i u svijetu zauzimaju značajno mjesto u svakodnevnim raspravama, govorima, apelima, političkim programima, naučnim interpretacijama, i to kod ljudi raznih zanimanja, pravnika, političara, ekonomista, publicista. Na širokom planu javlja se sve više pitanja kojima se traži kritičko razmatranje funkcionisanja pravom ograničene i kontrolisane političke vlasti. Otuda se javljaju razna razmatranja doktrine o vladavini prava (rule of law doctrine) od njene ekstremno liberalističke varijante do njenog prilagođavanja teoriji i praksi države blagostanja u kojoj kolektivizam neminovno potiskuje naglašeni individualistički liberalizam.

O ideji vladavine prava govori još judejska tradicija sadržana u poznatoj „Tori“ koja je kao dio Starog zavjeta prihvaćena u hrišćanstvu, a zatim su veliki mislioci Avgustin i Toma Akvinski prihvatili ideju prava kao bitnu komponentu društvenog života. U velikoj borbi na terijskom i praktičnom planu nastojalo se uspostavljanje autoriteta prava, posebno u ljudskim pravima, nad arbitrabilnosti vlasti. Autoritet prava u jednom društvu ogleda se u posmatranju u kojoj mjeri se najviša vlast u državi smatra sebe vezanom svojim zakonom. U staroj Grčkoj vladar se smatrao kao oduhovljenom zakonu. U rimskoj imperiji iz postgosatorskog perioda bilo je stanovište: (Quod principi placuit, legis habet vigorem“ (Što princips hoće, to ima snagu zakona)³⁰⁶.

Veliki doprinos vladavini prava uspostavili su stoički filozofi. Između stoičke filozofije i filozofije prirodnog prava XVIII vijeka proteže se cijela jedna epoha u kojoj je dugo dominirala hrišćanska teologija, a pravila Dekaloga služila su kao osnovna pravila života i mudrosti. Tek u XVIII vijeku zakoni prirode su se emancipovali od božanskih zakona i teoloških principa i tako postali osnov etičkog ponašanja. Ponašanje čovjeka, pa i organa vlasti, podliježe strogoj etičkoj i jurističkoj regulativi. Slijediti razum je nepogrešiv put iznalaženja srećnog života, jer je pravo samo minimum morala. „Nad svima je Zakon kralja, nad smrtnima i besmrtnim“³⁰⁷.

Polazeći od duhovnog vođe sofista i najorginalnijeg mislioca starije faze ovog filozofskog pravca Protagore iz Abdere koji je čovjeka stavio u centar filozofskog istraživanja, svojom poznatom izrekom: „Čovjek je mjerilo svih stvari“, možemo izučavati ljudska prava, pravno regulisanje ove materije i njezinu primjenu. Sofisti su u V stoljeću prije nove ere utvrdili suprotnost između prirode i zakona koji su po njima djelo ljudskog dogovora i konvencije. Ustali su (Alkidamen) protiv ropstva, pozivajući se na prirodne zakone o pravu čovjeka, jer: „Nikoga priroda nije učinila robom“.

Antifon, sofist iz Atine, u djelu „O istini“ je smatrao da mnoga zla za čovjeka proističu iz njegovog egoizma i samointeresa, što je osobina ljudske prirode. Kako je pravo stvar konvencije, a ne proizvod prirode, samoniklost, pojedinac treba da se pridržava prava kad nešto radi pred svjedocima, jer će u protivnom doživjeti sramotu i kaznu, a ako to ne čini pred svjedocima, lišen je sramote i kazne. Ali ako neko krši zakone koji su „po prirodi (s nama srasli), nije nimalo manje zlo, ako to svim ljudima ostane skriveno, i ništa veće, ako to svi primijete, jer šteta ne nastaje zbog mnijenja ljudi, nego zbog istine“³⁰⁸. Borba sofista za prava

³⁰⁶ V. Stanković, *Pretečideje o vladaviniprava: Platon-Aristotel-Ciceron, Arhivezapravne idruštvenenauke*, br. 3-4, 1986, str. 563.

³⁰⁷ Plutarh, *Atinski državnici*, Beograd, 1950., str. 64.

³⁰⁸ B. Bošnjak, *Grčka filozofija od prvih početaka do Aristotela i odabiru tekstova filozofije*, Zagreb, 1956., str. 206-209. Ruski socijalista Hercen je zastupao istinu riječima: „Istina, gola istina i samo istina“, zbog čega je bio proganjan.



čovjeka i istinu koju, ako ne primijeti čovjek, primjetit će neka viša sila (sila prirode, odnosno kosmička sila), možemo poistovijetiti sa moralnim normama savremenog društva kojih se čovjek mora pridržavati. U protivnom doživjeće društvenu kaznu (prezir ili bojkot) ako je društvo primjetilo, ili kaznu lične prirode „grižnju savjesti“.

1. Pravni izvori za zaštitu ljudskih prava

Korijeni slobode i zaštite ljudskih prava datiraju od Hamurabijevog zakonika. Zakonik nema religijske sankcije i predstavlja posve svjetovni zakonski tekst. Razdvaja pravo od vjerskih institucija. Sve do tada religija i pravo bili su jedno isto, isti ljudi su bili pravници i pontifi. Propisuje stroge kazne za nepoštivanje zakona. Za mnoge kazne propisao je kolektivnu odgovornost za postupak pojedinaca (odgovornost žene i djece za postupak muža). Pravna nejednakost je predviđena i u drugim pravnim segmentima zakonika (za isto djelo ne kažnjavaju se isto pripadnici različitih staleža). Ipak, Hamurabijev zakonik predstavlja značajan pomak u odnosu na ranije zakone jer je razlikovao ubistvo iz nehata i ubistvo sa predumišljajem, a za nenamjerno povrijeđivanje, predviđao je samo nadoknadu troškova liječenja.

Zakonik od XII tablica je najstariji rimski zbornik donesen 451. i 450. godine prije nove ere. Zakonik predstavlja kodifikaciju običajnih normi gensova i plemena koji su osnovali rimsku državu. On je predstavljao osnovni pravni akt kojega karakteristiše: strogi formalizam, teške kazne za nepoštovanje ugovora od strane dužnika (smrt ili ropstvo), vezanost za religiju. On je uspio da sistematizuje običajne norme u poslovnom i građanskom životu državljana Rima. Štitio je ljudska prava u mjeri dozvoljenoj od strane političkog sistema robovlasničkog društva.

Magna charta libertatum (Velika povelja) je prvi pisani akt ustavnog karaktera kojeg je donio kralj Engleske 1215. godine pod pritiskom feudalnog plemstva. To nije ugovor između naroda i vladara, a još manje povelja o opštim građanskim slobodama. To je dokument kojim kralj zajamčuje plemićima prava koja su, po njihovom mišljenju, oni već posjedovali. Ne radi se, dakle, o velikoj povelji sloboda (Magna charta libertatis), već o velikoj povelji o feudalnim privilegijama Magna charta libertatum. Povelja garantuje feudalcima zaštitu njihovih posjeda od protivpravnog miješanja kralja, osigurava im pravo da im sudi ili da ih liši slobode samo sud koji je sastavljen od njima ravnim, zabranjuje arbitrirno izuzimanje pojedinih slučajeva iz nadležnosti sudova feudalaca u korist kraljevog suda.

Prvi pravni, akt ustavnog karaktera, o pravima i slobodama građana u Sjedinjenim Američkim Državama je Deklaracija o nezavisnosti. Donijeta u Virdžiniji 1776. godine, poslije čega je slijedilo donošenje Ustava 1787., a zatim deset amandmana na Ustav, 1791. godine. Najveći značaj na zaštiti ljudskih prava imali su upravo usvojeni amandmani 1791. godine, što je predstavljalo prekretnicu u ostvarivanju i zaštiti ljudskih prava.

Predstavnici trećeg staleža u Francuskoj, proglašenjem skupštine, 26. avgusta 1789. godine, donijeli su Deklaraciju o pravima čovjeka i građanina koja je imala istorijski i revolucionarni značaj u borbi protiv feudalizma i apsolutizma koja je nastala kao rezultat političke i društvene borbe nove klase. Deklaracija je uključena kao uvodno poglavlje u francuski ustav 1791. godine, a njeni principi unijeti su i u ustave nekih drugih buržoaskih zemalja. Ona je izraz težnji progresivne buržoazije koja je proklamovala izvjesna osnovna „prirodna i nezastariva“ prava čovjeka kojih ga nikakva vlast i nikakav poredak neće moći lišiti.

U nekim evropskim zemljama su prepustili zakonima utvrđivanje prava i sloboda građana, dok su određena prava i slobode građana posebno uključeni u Ustav Belgije iz 1831., Ustav



Srbije iz 1835. i 1838., te 1869., 1888., 1901. i 1903. godine, Ustav Luksemburga iz 1868., Ustav Španije iz 1876., Ustav Bugarske iz 1879., Ustav Bosne i Hercegovine iz 1995. god. Ovakva opredjeljenja slijedili su i ustavi južnoameričkih zemalja: Argentine, 1853.; Paragvaja, 1870.; Bolivije, 1880.; Brazila, 1891.; kao i Ustav Japana iz 1889. god.

U ustave dvadesetog stoljeća se ugrađuju, osim u ustavima u kojima vlada fašistički i drugi oblici diskriminacije (Sjeverna Koreja), odredbe o novim pravima i slobodama građana kao što su: ograničavanje određenih vidova diskriminacije, terora, genocida i sl. Ovdje posebno ističemo Vajmarski ustav iz 1919. god., u kojem je sadržan veliki broj prava i sloboda koje su ugrađene u moderne ustave.

U prvoj deceniji dvadesetog vijeka posebnu pažnju zavrijeđuju ustavna rješenja RSFSR iz 1918. godine, odnosno Deklaracija o pravima radnog i eksploatisanog naroda koju je donio Sveruski kongres sovjeta 12. januara 1918. god.

Ustavi evropskih zemalja doneseni poslije Drugog svjetskog rata obezbjeđuju čitav niz pravnih normi o zaštiti ljudskih prava i sloboda građana koje poznaju međunarodne konvencije. Svi savremeni ustavi sadrže lične slobode i prava, političke slobode, ekonomske, kulturne, slobode, prava pripadnika nacionalnih i etničkih grupa³⁰⁹. U novije vrijeme značajni pravni akti, međunarodnog značaja, koji su uredili zaštitu ljudskih prava jesu: Opća deklaracija o pravima čovjeka iz 1948. god., Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima iz 1966. god., Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima iz 1966. god., Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. god., Međunarodna konvencija o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije iz 1965. god., Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda iz 1950. god., Američka konvencija o ljudskim pravima iz 1969. god., Afrička konvencija o pravima čovjeka i naroda iz 1981. god., dokumenti konferencija u Helsinkiju, Madridu i Beču o bezbjednosti i saradnji, Pariska povelja za novu Evropu iz 1990. god., Evropska konvencija o sprečavanju, mučenju i nehumanim i ponižavajućim kaznama i postupcima iz 1995. god. i Okvirna konvencija o zaštiti nacionalnih manjina iz 1995. god. Ova pravna akta uvode progresivne ideje u domenu ljudskih prava i sloboda³¹⁰.

2. Klasifikacija ljudskih prava

Ljudska prava možemo klasifikovati u nekoliko grupa:

- a) na klasična građanska politička prava koja se odnose na slobodu, jednakost i sigurnost čovjeka unutar države;
- b) ljudska prava koja imaju socijalno-ekonomski sadržaj - zaštitu ovih prava čovjek može zahtijevati ukoliko proističu iz činjenica koje se mogu dokazati u datom trenutku iz kojih se može izvući povrijeđeno pravo čovjeka;
- c) prava čovjeka na jednakost bez diskriminacije - značajan doprinos teorijskom uobličavanju i razradi kategorije nacionanalizma u Evropi dala je Arbitražna komisija Konferencije za mir u ex Jugoslaviji.

³⁰⁹“Bez pretjerivanja može se reći da se stepen razvoja i vrijednosti principa ustavnosti mjeri upravo po stupanju priznanja, garantovanja i oživljavanja osnovnih demokratskih prava i sloboda čovjeka i građanina“, Gašo Mijanović, *Kontrola ustavnosti*, Pravni fakultet, Univerzitet Istočno Sarajevo.

³¹⁰Više o tome M. Vešović, *Zbornik dokumenata o ljudskim pravima i slobodama*, JP “Sl. List SRJ“, Beograd, 1998., str. 5-21. Na osnovu Deklaracije o nezavisnosti i prvih deset amandmana na Ustav SAD iz 1978. i francuske Deklaracije o pravima čovjeka i građanina iz 1789., nastala je Opća deklaracija o pravima čovjeka i Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda.



Slobode i prava građana mogu se svrstati u četiri grupe:

- slobode i prava koja se ostvaruju neposredno na osnovu prava,
- slobode i prava koja se ostvaruju na osnovu ustava i zakona,
- slobode i prava koja se ostvaruju na osnovu zakona, i
- slobode i prava koja se ostvaruju na osnovu zakona i propisa donesenih u skladu sa zakonom.

Ustav SAD ustanovljava i jedno „čvrsto opredjeljenje“ da se „nabrajanja u ustavu pojedinih prava ne mogu tumačiti tako da se osporavaju ili sužavaju druga prava kojima građani raspolazu“. Slično rješenje sadrži i Ustav Ruske Federacije.

Ustavna određenja nastoje da iskažu ustavna pravila na osnovu kojih se:

- slobode i prava građana ustavom nije potrebno nabrajati ako su ona poznata, pa ih građani uživaju,
- izjednačavaju slobode i prava koji su ustavom utvrđeni sa slobodama i pravima koji su ustanovljeni zakonom,
- uvažavaju „stečena prava“ kao ustavna garancija prava sa kojima građani raspolazu.

Ustavi najvećeg broja zemalja prenose na zakonodavno tijelo da zakonom regulišu prava i slobode čovjeka i građanina ukoliko je to neophodno za njihovo ostvarenje. Zakon može propisati samo način ostvarivanja sloboda i prava zajamčenih ustavom. Prilikom utvrđivanja prava i sloboda čovjeka i građanina zakonodavac je ograničen ustavom.

Po Ustavu SAD, zakonodavac može da uredi određene slobode i prava s tim da se po sadržini, karakteru i načinu ostvarivanja digne na nivo ustavnih sloboda i prava. Slična opredjeljenja sadrže ustavi Francuske i Njemačke. Deklaracija o pravima čovjeka i građanina ustanovljava pravo da se „ljudi rađaju i ostaju slobodni i jednaki u pravima“. Taj princip slijedi pravilo po kome „sve što nije zabranjeno ne može biti spriječeno i niko ne može biti prinuđen da čini ono što zakon ne naređuje“.

Prava i slobode čovjeka ne mogu potpadati pod sistem enumeracije. Ona su i dalje otvorena, bez obzira na njena međunarodna univerzalna zaokruženja. Postoji lista prioriteta u ostvarivanju sloboda i prava, prema mogućnostima njihovog ostvarivanja. Za ostvarivanje prava navedenih u grupi a) nema nikakvih objektivnih prepreka dok za grupu prava pod b), ekonomska i socijalna prava), ima teškoća u ostvarivanju, za prava u grupi pod c) zahtijeva se veliko razumijevanje i strpljenje.

3. Ljudska prava i osnovne slobode u Bosni i Hercegovini

Ustavne odredbe Bosne i Hercegovine predviđaju najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda³¹¹. On propisuje da se prava i slobode utvrđene Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima, direktno primjenjuju sa prioritetom nad ostalim zakonima.

Ostvarivanje slobode i prava građana u Bosni i Hercegovini je prošireno dodatnim mehanizmom radi potpunije sigurnosti, kao što su:

³¹¹Više o tome Milan Vešović, *Zbirka dokumenata o ljudskim pravima i slobodama*, JP „Službeni list SRJ“ Beograd, 1998., Thomas Buergenthal, *Međunarodna ljudska prava*, Sarajevo, 1995., Donna Gomien, *Kratak vodič kroz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima*, 1996.



- nediskriminacija za sva lica bez obzira na bilo koja lična ili druga svojstva i bilo koji osnov,
- izbjeglice i raseljena lica imaju pravo da se vrate u svoje domove, pravo na povratak imovine ili novčanu naknadu za nestalu imovinu ili imovinu koja im se ne može vratiti,
- sve institucije, ustanove, sudovi i drugi organi i organizacije entiteta dužni su primjenjivati i štiti ljudska prava i slobode utvrđene Ustavom,
- Bosna i Hercegovina će prihvatiti međunarodne sporazume o pravima i slobodama,
- ostvarit će se puna saradnja organa i institucija, entiteta i Bosne i Hercegovine i međunarodnih institucija radi cjelovitog i dugoročnog ostvarivanja prava i sloboda građana.

Nijedan amandman na Ustav BiH ne može eliminisati, niti umanjiti bilo koje od prava i sloboda građana ili izmijeniti te odredbe Ustava, čime je obezbijeđena posebna, nadustavna zaštita ljudskih prava i sloboda od eventualne buduće revizije koja bi pokušala smanjiti ili ograničiti zajamčena prava.

4. Lična dobra čovjeka

Lična dobra su dobra koja pripadaju čovjeku kao dio njegove ličnosti i uslov života. To su svojstva njegovog bića i kao takva zaštićena u svim granama prava počev od ustavnog, a na prvom mjestu krivičnog prava. On štiti čovjekovu ličnost, njegov život, slobodu, tjelesni i moralni integritet. Čovjekova ličnost i svojstva stoje iznad materijalnih vrijednosti pa se stoga ne mogu javljati kao objekti ekonomskog prometa. Prema Zakonu o uslovima za uzimanje i presađivanje dijelova ljudskog tijela bivše SFRJ od 1990. god., dijelovi tijela sa umrlog mogu se uzeti ako se on sam za života nije protivio niti su se po nastupanju smrti usprotivili roditelji, bračni drug ili punoljetna djeca. U tom slučaju dijelovi ljudskog tijela se smatraju kao stvari „sui generis“, koji, zbog same prirode, podliježu naročitom pravnom režimu u pogledu sticanja, prenosa i drugih pravnih dejstava.

Niko nema pravo da ugrožava, narušava ili povrijeđuje tjelesni integritet čovjeka, da ograničava slobodu mišljenja, da ograničava slobodu njegovog kretanja, da vrijeđa ili iskorištava osjećanja čovjeka, njegovu čast, da ugrožava i umanjuje njegov ugled, fizički integritet, njegovo ime, da ugrožava građanska prava³¹². Sve su to neprikosnovana prava ličnosti koja su zaštićena i međunarodnim pravnim normama. Generalna skupština Ujedinjenih nacija je 29. novembra 1985. godine usvojila Deklaraciju o osnovnim principima pravde u vezi sa žrtvama kriminalnih radnji i žrtvama zloupotrebe vlasti. Cilj Deklaracije je da zaštiti slobodu, čast, fizički i materijalni integritet svakog čovjeka ma koje države, ma gdje se on nalazio, jer su to prirodna prava čovjeka koja stiče rođenjem. Deklaracija pod „žrtvama“ podrazumijeva lica koja su pretrpjela štetu: zbog napada na fizički i mentalni integritet, moralnu patnju, materijalni gubitak i grubi napad na osnovna prava zbog činjenje ili nečinjenja koja predstavljaju kršenje krivičnih zakona države članice Ujedinjenih nacija,

³¹²Na određivanje visine naknade nematerijalne štete zbog duševnih bolova pretrpljenih zbog neosnovanog lišenja slobode, od bitnog su značaja lična svojstva oštećenog – čast, ugled, raniji život, dostojanstvo i sl., a ne samo trajanje lišenja slobode i prirode djela. Iz presude Vrhovnog suda Crne Gore, Rev. br. 170/95 od 5. decembra 1995., objavljena u Glasniku pravde, Banja Luka, 1999., str. 161.



uključujući i one zakone koji zabranjuju zloupotrebu vlasti. Kršenje ovih prava čovjeka predstavlja kršenje međunarodno priznatih normi u vezi sa pravima čovjeka.

Ipak Konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda propisuje mogućnost ograničenja ljudskih prava derogacijom, izuzećem i restrikcijom.

Derogacija ili stavljanje izvan pravne snage određenih ljudskih prava i sloboda u vanrednim okolnostima je najpristupačniji oblik ograničavanja ljudskih prava od strane države. Derogacija je jedan od načina da se odredi država kao osnovni obveznik u zaštiti ljudskih prava. Mogućnost derogacije sadržano je i u Povelji Ujedinjenih nacija koja ne dozvoljava Ujedinjenim nacijama da se mješaju u pitanja koja se u suštini nalaze u unutrašnjoj nadležnosti svake države, osim kada je to potrebno radi održavanja i ponovnog uspostavljanja mira i sigurnosti.

Izuzeci predstavljaju stalnu mogućnost za državu i stalni objekt kontrole od strane Evropskog suda za ljudska prava. Izuzeci imaju trajnu vrijednost i podložni su strukturnoj kontroli Evropskog suda.

Restrikcije su trajni oblici ograničenja ljudskih prava i najčešće su izraženi u pravnom standardu „neophodno u demokratskom društvu“.

Svaki oblik ograničenja ljudskih prava je način da se ograniči uloga države, njen uticaj u vršenju prava, ali su ujedno i način kojim će se država osnažiti.

5. Organi za zaštitu ljudskih prava

Međunarodni značaj zaštite ljudskih prava je, pored regulisanja te materije međunarodnim pravnim aktima, i ustanovljenje međunarodnih tijela za njihovu zaštitu. Otuda od zemalja potpisnica međunarodnih konvencija, zbog neostvarivanja slobode i prava čovjeka, zahtijevaju se izvještaji i obavještenja. Komitetu za ljudska prava mogu se obraćati pojedinci ili grupe lica ako su im povrijeđena prava utvrđena međunarodnim pravnim propisima (konvencijama, deklaracijama, sporazumima) pod uslovom da su iscrpljeni pravni lijekovi propisani unutrašnjim pravom. Zbog povrede slobode i prava preduzimaju se mjere zaštite ili se pristupa drugim mjerama (stavljanje na crnu listu).

Na osnovu Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda osnovan je Evropski sud za ljudska prava u cilju poštovanja obaveza koje su strane ugovornice preuzele. Sjedište suda je u Strazburu. Nadležnost Suda se proteže na sva pitanja koja se tiču tumačenja i primjene Konvencije i protokola uz Konvenciju, koja su Sudu upućena. U slučaju spora da li je Sud nadležan, odlučuje Sud.

Svaka strana ugovornica može ukazati Sudu na povredu odredbi Konvencije ili protokola, koju je počinila druga strana. Sud može da primi predstavke od svake osobe, nevladine organizacije ili grupe lica koji tvrde da su žrtve povrede prava ustanovljenih Konvencijom i protokolom, učinjene od strane potpisnice Konvencije. Dostavljanje informacije, posebno pismene odluke na koji se odnosi neostvareno pravo čovjeka, mora biti praćeno dokazima o iscrpljenosti domaćih pravnih lijekova, najkasnije šest mjeseci prije obraćanja Evropskom sudu za ljudska prava.

Službeni jezici Suda su engleski i francuski.

Pored nadležnosti da postupa po međudržavnim i pojedinačnim predstavkama Sud može da daje savjetodavna mišljenja:

- na zahtjev Komiteta ministara Sud može da daje savjetodavna mišljenja o pravnim pitanjima koja se tiču tumačenja Konvencije i protokola uz Konvenciju,



- takva mišljenja se ne mogu baviti pitanjima koja se odnose na sadržaj ili obuhvat prava i sloboda ustanovljenja Konvencijom i protokolom, kao ni bilo kojim drugim pitanjem koje bi Sud ili Komitet ministara mogli da razmatraju u vezi s postupcima koji se mogu pokrenuti u skladu sa Konvencijom,
- za odluke Komiteta ministara da zahtijeva savjetodavna mišljenja Suda potrebna je većina glasova predstavnika koji učestvuju u radu Komiteta.

Konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda uvodi ograničenja ljudskih prava derogacijom ograničenjem i restrikcijom.

Literatura

1. Buergenthal, T. (1995), *Međunarodna ljudska prava*, Sarajevo.
2. Dmičić, M. (2000), „Ustavnost i zakonitost i ostvarivanje i zaštita ljudskih prava i osnovnih sloboda“, *Srpska pravna misao*, Časopis za pravnu teoriju i praksu, br. 1-4/2000, Banja Luka.
3. Kasagić, R. (2009), *Osnovi prava i poslovno pravo*, Banja Luka.
4. Mijanović, G., *Kontrola ustavnosti*, Pravni fakultet, Istočno Sarajevo.
5. Mojović, N. (1991/92), „Od ideje o vladavini prava ka pravnoj državi“, *Godišnjak Pravnog fakulteta u Banjoj Luci*, dvobroj XV/XVI, Banja Luka.
6. Popović, V., Marić, S. (2010), „Ostvarivanje zaštite ljudskih prava pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu“, *Srpska pravna misao*, Časopis za pravnu teoriju i praksu, br. 42-43, Banja Luka.
7. Stanković, V. (1986), *Preteče ideje o vladavini prava: Platon-Aristotel-Ciceron*, Arhive za pravne i društvene nauke, br. 3-4.
8. Ustav Bosne i Hercegovine.
9. Ustav Sjedinjenih Američkih država.
10. Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda.
11. Univerzalna (Opća) deklaracija o pravima čovjeka.